

Thema

De Ruiter en de Doper

M.H. Oosterhuis

Ton de Ruiter heeft een boek geschreven waarin hij verantwoording doet van zijn ideeën over de betekenis van het verlossingswerk van de Jezus de Messias. Het draagt de sprekende titel *Jezus in ons. Een andere kijk op verzoening*.^{*} Deze titel maakt direct duidelijk, waarom het in dit boek gaat. Ton de Ruiter maakt bezwaar tegen de klassieke leer van de verlossing, waarin centraal staat dat Jezus met zijn kruisdood betaald heeft voor onze zonden en ons zo verzoend heeft met de Vader.

De Ruiter typeert deze leer als *Jezus voor ons* en hij stelt daartegenover *Jezus in ons*. Daarmee bedoelt hij, dat Jezus niet gekomen is om voor ons te betalen, maar om ons hart te veroveren en ons leven te vernieuwen. Aan het kruis gaat het om Jezus' toewijding aan de Vader. In die toewijding wil Hij hen laten delen die in Hem geloven.

Zijn bezwaar tegen de klassieke leer van verzoening door voldoening richt zich naar verschillende kanten.

Deze leer zou een nadelig effect hebben op de levensheiliging. In zijn woord vooraf schrijft hij bijvoorbeeld: 'Radicale heiliging mist pijnlijk in vrijwel alle kerken in Nederland' en dat brengt hij met de klassieke verlossingsleer in verband.

Deze leer leidt ook tot een verkeerde Godsvoorstelling, alsof God een wraakzuchtig iemand is, die geen genoeg neemt met berouw en inkeer, maar vergelding eist (p. 7).

Verder is deze leer ongerijmd omdat het feit dat God zonden vergeeft, niet te rijmen valt met de leer dat hij vergelding eist. Wat blijft er dan over van vergeving?

In zijn boek *Jezus in ons* neemt De Ruiter de lezer mee door de Bijbel, om te laten zien dat de leer dat Jezus aan het kruis voor onze zonden heeft betaald om ons zo met God te verzoenen, daarin niet gevonden wordt.

Bijbels?

Allerlei teksten in de Bijbel waaruit de indruk zou kunnen ontstaan dat de Bijbel leert dat verzoening met God door voldoening tot stand komt, neemt De Ruiter onder de loep. En telkens leidt dit tot de conclusie dat het niet gaat om betaling voor de zonde, maar toewijding aan God als de weg waarlangs verzoening tot stand komt.

Op zich valt er van deze rondleiding door de Bijbel heel wat te leren. Regelmatig legt De Ruiter mooie en leerzame accenten. Eén ding wordt uit *Jezus in ons* heel duidelijk, namelijk dat het voor een leven in een verzoende relatie met God van fundamenteel belang is dat je jaagt naar heiliging en toewijding.

Maar dit is geen nieuw inzicht. Ook de klassieke verlossingsleer houdt meer in dan alleen de leer van de verzoening door voldoening. Daarin krijgt ook de toe-eigening van het heil een plaats die meer is dan alleen maar beamen dat Jezus voor onze zonden is gestorven. De heiliging is daarvan een integrerend onderdeel.

Het lijkt erop, dat De Ruiter onvoldoende onderscheid maakt tussen de verzoening en het herstel van de relatie op basis van de verzoening. Daardoor komt alles op de noemer van heiliging en toewijding te staan en blijft het zoenoffer buiten beeld.

De Doper

Bij het lezen van De Ruiter moest ik daarom steeds denken aan De Doper en diens eenzijdige voorstelling van het koninkrijk der hemelen. Johannes de Doper stelde in zijn prediking de Messias aanvankelijk voor als een machtige Koning. Hij waarschuwde als heraut voor de komst van die Koning, die zijn dorsvloer zou komen zuiveren. Wilde je toegang ontvangen tot het rijk van deze Koning, dan moest je je bekeren en vruchten voortbrengen die aan die bekering beantwoordden. Johannes verkondigde de doop der bekering tot vergeving van zonden. Hij stelde zich ook voor dat hijzelf door die Messias gedoopt zou worden en zo het koninkrijk binnengaan. Verzoening door bekering en toewijding. Daarin herken ik de boodschap van De Ruiter en zijn vermaning tot radicale levensheiliging.

Maar als de Messias tot Johannes komt, dan worden de rollen omgekeerd. Johannes moet de Messias dopen. Johannes ziet Hem in zijn plaats ondergaan in het watergraf van de doop. Hij die geen zonde kende en dus geen doop der bekering nodig had, wordt voor Johannes' ogen tot zonde gemaakt.

Jezus wil Johannes daarmee duidelijk maken dat er meer nodig is, willen mensen deel krijgen aan verzoening en ingaan in het koninkrijk. Er is iemand nodig die voor hen tot zonde wordt gemaakt.

En dat aanschouwelijke onderwijs van Jezus werpt vruchten af bij Johannes. Vanaf het moment dat hij Jezus heeft gedoopt, kijkt Johannes met andere ogen naar de Messias. Dat merk je als je in het evangelie van Johannes leest over het vervolg van Johannes' prediking. Dan wijst de Doper Jezus aan als het Lam van God dat de zonde van de wereld wegneemt (Joh. 1:29) en een volgend moment zelfs kortweg als het Lam van God (1:36), alsof het voor Johannes en zijn discipelen vanzelf spreekt waar je het dan over hebt. Bekering en toewijding leiden niet tot verzoening en ingaan in het koninkrijk, als de zonde van de wereld niet zou worden weggedragen door het Lam van God.

De Ruiter

Dit tweede deel van de prediking van de Doper mis ik bij De Ruiter. Als je zijn boek bekijkt, dan gaat daarvan de suggestie uit dat hij heel de Bijbel aan het woord wil laten komen. In werkelijkheid leest De Ruiter de Bijbel door de bril van zijn vooronderstelling en focust daardoor steeds op alles wat een bevestiging lijkt van zijn verlossingsleer, maar gaat hij voorbij aan die bijbelse gegevens waar het zoenoffer van Christus in beeld komt. Zo komt wel de hele Bijbel in zijn boek voorbij, maar wordt aan de Bijbel geen recht gedaan. Want ook hier geldt: niet het vele is goed, maar het goede is veel.

Ter illustratie geef ik door wat Ton de Ruiter in *Jezus in ons* doet met het thema van het Lam Gods, een thema dat tevens kan dienen om de continuïteit van de verlossingsopenbaring in het Oude en het Nieuwe Testament te illustreren.

Pesachlam (1)

In hoofdstuk 3, over de offers in de boeken van Mozes, behandelt De Ruiter ook de instelling van het pascha en het ritueel met het paaslam (p. 48,49). Hij zegt hiervan dat dit niet gezien moet worden als een offer. 'Het gebeuren met het Pesachlam in Egypte is *duidelijk* geen verzoeningsritueel voor de zonden. Er is hier helemaal geen sprake van een specifieke zonde bij het volk Israël. Ook wijst niets erop, dat God boos was op Israël en ook hun eerstgeborenen wilde doden.' Het aan de deur gesmeerde bloed zou voor de Heer alleen het teken zijn dat ze mee willen met God en geloven in zijn reddende macht, ook al zien ze nog niets van bevrijding (p. 49)! Deze uitleg is mijns inziens ingegeven door De Ruiters vooronderstelling en doet tekort aan een aantal bijbelse feiten. Het volk Israël had zich in Egypte bezondigd en verontreinigd door het dienen van afgoden (Joz. 24:14). Het heeft er ook

steeds blijk van gegeven een ongehoorzaam en tegensprekend volk te zijn, dat weinig vertrouwen had in Gods reddende macht. De manier waarop Mozes in Exodus 12:23 spreekt over het rondgaan van de HEER door Egypte om het te straffen, wekt zelfs de indruk dat tussen Egyptenaren en Israël geen verschil wordt gemaakt. Het enige wat verschil maakt, is het bloed aan de deurposten. Dit was volgens vers 13 ook de zin van het bloed: ‘door dat merkteken zal de dodelijke plaag waarmee ik Egypte straf, jullie niet treffen.’ Zo spreekt Hebreëen 11:28b ook over het geloofsmotief van Mozes voor het besprenkelen van de deurposten met bloed: ‘opdat de doodsengel hun eerstgeborenen geen haar zou krenken.’ Verder vond de besprenkeling plaats met majoraantakken (Ex. 12:22). Die roepen, in het licht van de latere wetgeving, de associatie op met reiniging en verzoening van de zonden. (Denk aan Psalm 51:9).

Pesachlam (2)

Ik hoef de Bijbel niet ‘van achteren naar voren te lezen’ (vgl. De Ruiter, p. 22-24. Wat voor bezwaar is daar trouwens tegen?) om bij het ritueel van het pesachlam ook op de gedachte aan verzoening van de zonden te komen.

Hoofdstuk 7 van *Jesus in ons* is gewijd aan Jesaja 53, de vierde profetie over de Knecht van de HEER.

Ik betrek het in mijn verhaal, omdat ik goede redenen zie bij het lam dat in vers 7 wordt genoemd (*sèh*, hetzelfde woord dat in Ex. 12:3 voor het pesachlam wordt gebruikt; het is niet duidelijk waarom de NBV hier kiest voor de vertaling ‘schaap’), aan het paaslam te denken. Juist tegen de achtergrond van wat ik hierboven over het ritueel van het paaslam heb geschreven. De Ruiter stelt bij dit schriftgedeelte als het erop aankomt twee vragen: is hier sprake van plaatsvervangende en gaat het in dit gedeelte om een profetie over Jezus’ plaatsvervangende lijden? Beide vragen worden door hem niet bevestigend beantwoord. De Ruiter doet hiermee opnieuw tekort aan een aantal bijbelse gegevens.

Ik wijs op het volgende. Een opmerkelijk feit, dat in al de evangeliën van Jezus wordt vermeld, is dat Jezus tegenover zijn rechters die Hem ter slachting hebben geleid (zowel tegenover de hogepriester, Mat. 26:63, als tegenover Pilatus, Mat. 27:12-14), bleef zwijgen. Daarin herken je wat de Here Jezus in het laatst van zijn lijden steeds gedaan heeft. Door zijn gedragingen (azijn te drinken vragen) en zijn woorden (citeren van Ps. 22) openbaarde Jezus Zichzelf als de beloofde Messias. Heeft Jezus zo ook niet door zijn opmerkelijke zwijgen voor zijn rechters, tegenover hen en tegenover alle omstanders, ook zijn volgelingen, zichzelf aangewezen als de Knecht uit Jesaja 53? Was dat niet een stilzwijgend antwoord op hun vraag wie Hij was? In zijn behandeling van de vervullingscitataten gaat De Ruiter helaas aan dit gegeven voorbij.

De Ruiter doet ook geen recht aan Handelingen 8:35, de uitleg die Filippus aan de eunuch uit Ethiopië geeft van Jesaja 53:7. Er staat: ‘Uitgaande van deze schriftplaats, verkondigde Filippus hem het evangelie van Jezus.’ De Ruiter maakt zich hiervan af door te zeggen: ‘Zo kunnen we ook uitgaan van een woord over Gideon of David en van daaruit de Christus verkondigen.’ Maar het bijzondere hier is, dat de eunuch nu juist de vraag aan de orde stelt over wie Jesaja het heeft. En dan komen niet al de mogelijke antwoorden voorbij die De Ruiter in het voorafgaande in overweging neemt, maar alleen de naam Jezus.

Op pagina 103 komt De Ruiter te spreken over 1 Petrus 2:23,24. Hij schrijft daar over de aanhalingen van Jesaja 53 in het Nieuwe Testament en merkt dan op dat juist die woorden uit Jesaja 53, die op ‘het plaatsvervangende dragen van schuld of straf’ zouden kunnen slaan, nergens in het Nieuwe Testament worden geciteerd in verband met de kruisiging, met één

uitzondering, namelijk 1 Petrus 2:24. Zijn conclusie is dan, dat ‘plaatsvervangende betaling’ hierdoor niet het centrale punt lijkt te zijn in Jesaja 53. Tegenover dit beroep op de statistiek zou ik opnieuw willen stellen: niet het vele is goed, maar het goede is veel. Maar als De Ruiters vervolgens op pagina 107 en 108 op 1 Petrus 2:20-24 verder ingaat, dan blijft er van de boodschap van het plaatsvervangend lijden van Jezus niets over. Petrus spreekt al in vers 21b over lijden ‘om uwentwil’ en in vers 24 verklaart hij dat nader vanuit Jesaja 53: ‘Hij heeft in zijn lichaam onze zonden op het kruishout gedragen.’ Petrus heeft de Knecht voor ogen, die hij in de nacht van het verraad tegenover zijn rechters had zien zwijgen, als een lam ter slachting geleid. Het Lam dat de zonden der wereld wegdraagt (Van Houwelingen, *1 Petrus* (CNT), p. 104). Maar het wordt door De Ruiters geëlimineerd.

Pesachlam (3)

Over het paaslam lezen we ook in 1 Korintiërs 5:7. Paulus vermaant de gemeente tot een heilig leven en gebruikt daarbij als beeld voor de zonde het zuurdeeg dat de Israëlieten in de week volgend op het Pesach, het feest van de ongezuurde broden, uit hun huizen moesten verwijderen. Het leven van een christen moet een feest van ongezuurde broden zijn, want, zegt Paulus, ‘ons pesachlam, Christus, is geslacht’. De Ruiters gaat hier in zijn behandeling van 1 Korintiërs niet op in. Hij verwijst naar wat hij in hoofdstuk 3 over Pesach heeft geschreven. Daarmee doet hij opnieuw tekort aan de Schrift. Als Christus ons pesachlam wordt genoemd dat geslacht is, dan gaan mijn ogen open voor Jezus’ bedoeling bij de instelling van het avondmaal. Hij wijst Zichzelf aan als Degene naar wie het pesachlam verwijst, het pesachlam waarvan het bloed de basis is voor het nieuwe verbond (Luc. 22:20), het bloed van het verbond, dat voor velen vergoten wordt *tot vergeving van de zonden* (Mat. 26:28). In de samenhang met de instelling van het avondmaal had 1 Korintiërs 5:7 voor De Ruiters aanleiding moeten zijn om zichzelf ten aanzien van de betekenis van het pesachlam te corrigeren. Hoe kun je in dit licht handhaven, dat het gebeuren met het pesachlam in Egypte ‘duidelijk geen verzoeningsritueel voor de zonden’ is (p. 49)?

Deze aanduiding van Christus als ons paaslam had ook aanleiding moeten zijn om de inleiding op hoofdstuk 3 te herzien (p. 43). Hij maakt daar bezwaar tegen de relatie die in de klassieke verzoeningsleer gelegd wordt tussen de bloedige offers in het Oude Testament en het sterven van Christus aan het kruis. Maar Paulus’ aanduiding van Jezus als ‘óns Paaslam’ lijkt mij een bijbelse rechtvaardiging van het leggen van die relatie.

Lam van God

Ik wil ook nog stilstaan bij Openbaring 5:9. Ook in zijn behandeling van dit gedeelte valt me op hoe De Ruiters vooroordeel hem in de weg zit, om recht te doen aan wat God in dit gedeelte openbaart. Dat Jezus hier wordt aangeduid als Lam, wat De Ruiters op als een aanduiding van zachtmoedigheid en dienstbaarheid. Maar het gaat over een Lam dat geslacht is en dat met zijn bloed de zonden voor God heeft gekocht. Ik lees daarin wat Jezus bij de instelling van het avondmaal ook heeft gezegd, namelijk dat zijn kruisdood de basis is voor de herstelde relatie, de verzoening met God.

De openbaring van Jezus als het Lam van God kan ook duidelijk maken, dat Gods vergeving en gelijktijdige eis van de betaling van de zonden door het offer van zijn Zoon geen ongerijmdheid zijn. Een lam is een dier dat liefde en vertederung wekt. De arme man uit het verhaal van de profeet Natan droeg het in zijn schoot (2 Sam. 12:3). Van de herder in Jesaja 40:11 lees je hetzelfde. Zo herinnert Johannes’ aanduiding ‘Lam Gods’ aan het feit dat Jezus de eniggeboren zoon is, die aan de boezem van de Vader was. Voorwerp van Gods vaderliefde. Daarom klinkt in de uitdrukking ‘Lam Gods’ ook door, dat het doorsnijden van de keel van dit paaslam, in de avondschemering op Golgota, vrij was van alle wraakzucht en

vol was van zelfkruisiging van de Vader. Precies datgene wat vergeving is. Jezelf kruisigen om de ander vrijuit te laten gaan. De eis van betaling was het hart van de vergeving. Ik heb dan ook groot bezwaar tegen het allegorische verhaaltje waarmee De Ruiter in zijn woord vooraf de klassieke verzoeningsleer wegzet. Voor mij grenst het aan blasfemie.

Ik kom terug bij het motief van De Ruiter voor het schrijven van dit boek, de gedachte dat de leer van de verzoening door voldoening schadelijk is voor de levensheiliging. Ik wil daartegenover stellen, dat wie in het offer van Jezus aan het kruis deze Vader omhelst, niet in valse gerustheid gemakzuchtig voorbijgaat aan de roeping tot levensheiliging. Van hem of haar geldt wat we in Zondag 24 van de Catechismus belijden: ‘Het kan niet anders, of ieder die door waar geloof in Christus ingeplant is, brengt vruchten van dankbaarheid voort.’

De vrees is gerechtvaardigd dat De Ruiter met zijn eliminatie van de zoendood van Jezus het tegenovergestelde bereikt van wat hij beoogt. Hooguit radicale levensheiliging als een nieuwe vorm van wetticisme, maar geen vrucht van dankbaarheid. Ik bid mijn vriend en broeder Ton de Ruiter toe, dat hij zich net als de Doper de ogen (weer) laat openen voor het Lam van God, dat de zonde van de wereld wegneemt en in de belijdenis van Gods zichzelf kruisigende liefde zijn kracht zoekt in het appel tot radicale levensheiliging. Want ik hoop met hem op de vruchten op dat appel.

Noot:

- * Ton de Ruiter, *Jezus in ons. Een andere kijk op verzoening*, Kok, Kampen, 2009, ISBN 9789043516686, 280 pag., prijs € 17,50